

Κείμενο Πλαίσιο Διαδικτυακής Γενικής Συνέλευσης του ΦΣ Νομικής Αθηνών

Η πανδημία Covid-19 απετέλεσε μια πρόκληση για την πανεπιστημιακή κοινότητα. Η ένταξη του πανεπιστημίου στην ψηφιακή εποχή εύλογα, απετέλεσε άθλο για το σύνολο των πανεπιστημιακών και των φοιτητ(ρι)ών. Ωστόσο, αυτή η αιφνίδια αλλά ριζική προσαρμογή θεωρούμε ότι άφησε πληγές στην ποιότητα των σπουδών μας ή και επιδείνωσε τις ήδη υπάρχουσες. Οι προβληματισμοί μας εύλογα αφορούν σε θέματα οργάνωσης των σπουδών μας και στην εξεταστική διαδικασία, αμφότερα εκ των οποίων φιλοδοξούμε και αναμένουμε να αντικατοπτρίζουν κατά το βέλτιστο δυνατόν την προσπάθεια και τον προσωπικό μας αγώνα.

Περιεχόμενα

1. Προβλήματα συνδεσιμότητας στη διαδικασία της τηλεκπαίδευσης	1
2. Αδυναμία έγκαιρης παράδοσης συγγραμμάτων/Αποκλεισμός από πανεπιστημιακές πηγές	2
3. Ανάρτηση των παραδόσεων προς διευκόλυνση των φοιτητ(ρι)ών	2
Αιτούμαστε:	3
4. Αδυναμίες και προτάσεις για τη διεξαγωγή των εξετάσεων	3
5. Η ανάρτηση του Προγράμματος	4
6. Τα ζητήματα των προφορικών εξετάσεων	4
7. Αναντιστοιχία διδασκαλίας-εξέτασης και η χρήση του κειμένου του νόμου	5
8. Η εξέταση των ΑμεΑ	5
9. Η επίλυση σοβαρών τεχνικών προβλημάτων και το πρόβλημα της επανεξέτασης	6
Αιτούμαστε:	6
10. Ανησυχίες περί του νέου τρόπου υπολογισμού των ECTS	7
11. Δυνατότητα δήλωσης 14 μαθημάτων ανεξαρτήτως περιόδου	7
Αιτούμαστε:	8

1. Προβλήματα συνδεσιμότητας στη διαδικασία της τηλεκπαίδευσης

Από το προηγούμενο εαρινό εξάμηνο του 2020 στο πλαίσιο της πανδημίας και των μέτρων αντιμετώπισης της (με σημαντικότερο, την επιβολή lockdown) η λειτουργία της Σχολής μας διασφαλίστηκε μέσα από τις νέες τεχνολογίες, επιτρέποντας τη μετάβαση της διδασκαλίας σε ένα καθεστώς τηλεκπαίδευσης. Η δια ζώσης διδασκαλία αντικαταστάθηκε από το Webex και τα έδρανα του αμφιθεάτρου από τα παράθυρα της εν λόγω πλατφόρμας.

Η μετάβαση όμως αυτή έγινε δίχως να διασφαλισθεί η καθολική πρόσβαση όλων των φοιτητ(ρι)ών στις τηλεδιαλέξεις. Δεν υπήρξε καμία απολύτως μέριμνα προπάντων από την Πολιτεία

-ειδικά κατά τους θερινούς μήνες όπου έπρεπε να προετοιμαστούμε για την έναρξη του νέου ακαδημαϊκού έτους- να καταγραφούν όσες κι όσοι δεν είχαν τον κατάλληλο τεχνολογικό εξοπλισμό (ηλεκτρονικοί υπολογιστές, tablet) και τις αναγκαίες υπηρεσίες (σταθερή σύνδεση στο διαδίκτυο). Ακόμα και σήμερα, υπάρχουν οικογένειες που διαθέτουν περιορισμένο αριθμό συσκευών, ανεπαρκή για να καλύψει την ανάγκη της ταυτόχρονης ψηφιακής δραστηριότητας των μελών τους. Παρόμοιο πρόβλημα αντιμετωπίζουν και οικογένειες που δεν διαθέτουν επαρκή χώρο, ώστε τα μέλη τους να συμμετέχουν ενεργά στις σύγχρονες διαδικασίες της τηλεκπαίδευσης και της τηλεργασίας. Ως εκ τούτου, διαπιστώνουμε πως ένας σημαντικός αριθμός συμφοιτητ(ρι)ών μας αντιμετωπίζει ανυπέρβλητες δυσκολίες όσον αφορά στη σύγχρονη συμμετοχή τους στις τηλεδιαλέξεις της Σχολής μας.

2. Αδυναμία έγκαιρης παράδοσης συγγραμμάτων/Αποκλεισμός από πανεπιστημιακές πηγές

Παράλληλα με την αδυναμία της σύγχρονης παρακολούθησης των παραδόσεων, οι φοιτητ(ρι)ές, και μάλιστα εν προκειμένω στο σύνολο τους, δεν έχουν πρόσβαση σε επαρκή διδακτικό και επιστημονικό υλικό, ώστε να κατευθύνουν την μελέτη τους. Συγκεκριμένα, για τρίτο πλέον συναπτό εξάμηνο, τα διδακτικά συγγράμματα αναμένεται να παραδοθούν απογοητευτικά αργά, λίγες μόλις εβδομάδες ή και ημέρες πριν από την εξέταση των μαθημάτων, γεγονός που παρακωλύει σημαντικά την συστηματική και σε βάθος κατανόηση του επιστημονικού αντικειμένου. Επίσης, είναι περιορισμένη η πρόσβαση των φοιτητ(ρι)ών σε επαρκείς επιστημονικές βάσεις δεδομένων ή ηλεκτρονικά βιβλία, παροχές που θα μπορούσαν να αναπληρώσουν την απουσία των συγγραμμάτων, ενώ μόνο ευκαιριακά παρέχεται η δυνατότητα από την Βιβλιοθήκη για πρόσβαση σε ορισμένες μόνο βάσεις δεδομένων. Ως αποτέλεσμα της κατάστασης αυτής, οι φοιτητ(ρι)ές δεν είναι σε θέση να παρακολουθήσουν αποτελεσματικά την διδασκαλία του επιστημονικού αντικειμένου, πολλώ δε μάλλον να εμβαθύνουν σε αυτό(και μέσω της ανάληψης εργασιών), γεγονός που συνιστά ακρωτηριασμό της ακαδημαϊκής διαδικασίας.

3. Ανάρτηση των παραδόσεων προς διευκόλυνση των φοιτητ(ρι)ών

Ως επιστέγασμα όλων αυτών, εξακολουθούν ακόμη και σήμερα να υπάρχουν καθηγητ(ρι)ές που δεν αναρτούν τις τηλεδιαλέξεις τους στο e-class, κάτι που θα επέτρεπε την απρόσκοπτη παρακολούθηση από περισσότερους/ες φοιτητ(ρι)ές. Ας σημειωθεί δε πως σε επίπεδο προστασίας προσωπικών

3. Ανάρτηση των παραδόσεων προς διευκόλυνση των φοιτητ(ρι)ών

Ως επιστέγασμα όλων αυτών, εξακολουθούν ακόμη και σήμερα να υπάρχουν καθηγητ(ρι)ές που δεν αναρτούν τις τηλεδιαλέξεις τους στο e-class, κάτι που θα επέτρεπε την απρόσκοπτη παρακολούθηση από περισσότερους/ες φοιτητ(ρι)ές. Ας σημειωθεί δε πως σε επίπεδο προστασίας προσωπικών δεδομένων, η πρακτική που έχει ακολουθηθεί από διάφορους Τομείς της Νομικής Σχολής με την αποθήκευση των παραδόσεων αποδεικνύει ότι αυτή είναι εν τοις πράγμασι εφικτή με σεβασμό στα προσωπικά δεδομένα όλων των συμμετεχόντων. Κατά τούτο, είναι ανεξήγητο για ποιο λόγο αρκετοί/ες καθηγητ(ρι)ές εμμένουν στο να μην διατηρούν τις τηλεδιαλέξεις τους προσβάσιμες, έστω για ένα εύλογο χρονικό διάστημα μετά την ολοκλήρωσή τους.

Αιτούμαστε:

1. Να προβεί η Σχολή σε όλες τις αναγκαίες ενέργειες, επικοινωνώντας με τους αρμόδιους φορείς, έτσι ώστε να υπάρξει μέριμνα εκ μέρους της Πολιτείας και του ΕΚΠΑ σχετικά με την καθολική πρόσβαση των φοιτητ(ρι)ών στην τηλεκαίδηση (παροχή υπολογιστών και tablet, σύνδεση στο διαδίκτυο) και την έγκαιρη διανομή των πανεπιστημιακών συγγραμμάτων. Πιστεύουμε πως, αφ' ης στιγμής η Σχολή έχει κατά το παρελθόν λάβει επισήμως θέση για ζητήματα ήσσονα του συγκεκριμένου (λ.χ. έκδοση ανακοίνωσης για την εξέταση λατινικών στις Πανελλαδικές εξετάσεις) δεν έχουν εξαντληθεί όλα τα πρόσφορα μέσα άσκησης πίεσεως προς την Πολιτεία. Είναι σημαντικό για τους/τις φοιτητ(ρι)ές να αισθανθούν πως η Σχολή στην οποία φοιτούν στέκεται δίπλα τους υπό αυτές τις αντίξοες συνθήκες.
2. Να αναρτώνται όλες οι τηλεδιαλέξεις στο eclass για εύλογο χρονικό διάστημα μετά την πραγματοποίησή τους. Τεχνικά αυτό είναι εφικτό με την ανάρτηση απλώς του σχετικού link που θα παραπέμπει στην αποθηκευμένη τηλεδιάλεξη στην πλατφόρμα Webex, χωρίς να είναι αναγκαία η ανάρτηση ολόκληρου του αρχείου στο e-class.
3. Να αναρτούν οι καθηγητ(ρι)ές συμπληρωματικό των διαλέξεων υλικό στο e-class. Μάλιστα, είναι εφικτή ακόμη και η ανάρτηση τμημάτων των διδακτικών συγγραμμάτων από τους/τις καθηγητ(ρι)ές-συγγραφείς τους, όπως έχουν ήδη πράξει καθηγητ(ρι)ές τόσο στην δική μας όσο και σε άλλες Νομικές Σχολές. Επίσης, να υπάρξει μέριμνα για την όσο το δυνατόν καλύτερη λειτουργία της Βιβλιοθήκης με όλα τα μέτρα προστασίας, όπως συμβαίνει σε πολλά πανεπιστήμια της Ευρώπης, όπου οι φοιτητ(ρι)ές δεν δανείζονται μόνο, αλλά έχουν δικαίωμα κατόπιν ραντεβού να επισκεφτούν τις υποδομές των Βιβλιοθηκών τους και να μελετήσουν.

4. Όσον αφορά στην εξέταση, οι καθηγητ(ρι)ές-εξεταστ(ρι)ές να περιορίζονται σε όσα έχουν παραδώσει στις τηλεδιαλέξεις και να μην βασίζονται σε γνώσεις απορρέουσες αποκλειστικά από διδακτικά εγχειρίδια, τα οποία είναι εξαιρετικά αμφίβολο αν θα έχουν διανεμηθεί εγκαίρως.
5. Να υπάρξει συντονισμένη προσπάθεια Σχολής και Βιβλιοθήκης, προκειμένου να αποκτήσουν οι φοιτητ(ρι)ές δωρεάν και σταθερή πρόσβαση σε επαρκείς βάσεις δεδομένων. Παράλληλα, να υπάρξει κατάλληλη πληροφόρηση και καθοδήγηση προς τους/τις φοιτητ(ρι)ές για τον τρόπο χρήσης αυτών των υπηρεσιών.

4. Αδυναμίες και προτάσεις για τη διεξαγωγή των εξετάσεων

Τονίζουμε ότι οι εξωγενείς συνθήκες που έχει διαμορφώσει η πανδημία του κορωνοϊού είναι αναμενόμενο να επηρεάσουν καθοριστικά και την εξεταστική διαδικασία. Στο πλαίσιο αυτό, αντιλαμβανόμαστε την ανάγκη διοργάνωσης εξ αποστάσεως εξετάσεων, καθόσον καθίσταται νομικώς και πραγματικώς αδύνατη η διά ζώσης διεξαγωγή τους. Η προσπάθεια για την ομαλή διεξαγωγή της εξ αποστάσεως εξέτασης των μαθημάτων του Χειμερινού Εξαμήνου ωστόσο κατέδειξε μια σειρά από σημαντικά προβλήματα και ανησυχίες των φοιτητ(ρι)ών, οι οποίες δυστυχώς δεν εισακούστηκαν από τα μέλη του Διδακτικού Προσωπικού και της Κοσμητείας της Σχολής μας. Παρά την αξιόλογη και κοπιώδη προετοιμασία, η οποία αναγνωρίζεται από όλους/όλες τους/τις φοιτητ(ρι)ές του Τμήματος, εμφανίζονται σοβαρά ζητήματα, τα οποία εκκινούν από την καθυστερημένη ανάρτηση του πλήρους Προγράμματος της Εξεταστικής Περιόδου και καταλήγουν στις πλημμέλειες της διαδικασίας εξέτασης.

5. Η ανάρτηση του Προγράμματος

Η μη έγκαιρη ανάρτηση του Προγράμματος καθώς και του τρόπου εξέτασης των επιμέρους μαθημάτων δημιουργούν μια σημαντική αβεβαιότητα για την προετοιμασία μας. Αντιλαμβανόμαστε ότι η παρούσα κατάσταση χαρακτηρίζεται από ρευστότητα και το ρυθμιστικό πλαίσιο εν σχέσει με την πανδημία μεταβάλλεται, ωστόσο η προβλεψιμότητα και η δυνατότητα των φοιτητ(ρι)ών να οργανώσουν έγκαιρα το πρόγραμμα της εξεταστικής τους περιόδου κρίνεται εξίσου σημαντικό, και ιδίως για τους/τις φοιτητ(ρι)ές που φοιτούν στα τελευταία εξάμηνα των σπουδών τους, στα οποία το επίπεδο δυσκολίας των μαθημάτων είναι ιδιαιτέρως απαιτητικό. Συναφώς, προτείνουμε η βαρύτητα ως προς την ανάρτηση του Προγράμματος των εξετάσεων, καθώς και του καθορισμού του τρόπου εξέτασης κάθε επιμέρους μαθήματος, να τίθεται με γνώμονα την έγκαιρη οργάνωση της προετοιμασίας των φοιτητ(ρι)ών.

6. Τα ζητήματα των προφορικών εξετάσεων

Έχει παρατηρηθεί ότι σχεδόν σε όλα τα μαθήματα έχει ανατραπεί δυνάμει των υγειονομικών συνθηκών ο τρόπος διδασκαλίας αλλά και ο τρόπος εξέτασης. Οι προφορικές εξετάσεις πλέον αποτελούν

τον κανόνα και όχι την εξαίρεση, χωρίς ωστόσο να λείπουν ιδιαίτερα προβλήματα και αυθαιρεσίες. Ένας σημαντικός αριθμός φοιτητ(ρι)ών της Σχολής μας έχει εκφράσει επανειλημμένως παράπονα και ενστάσεις ως προς τον τρόπο και τη διαδικασία των προφορικών εξετάσεων, ακόμη και μέσω της αποστολής μηνυμάτων προς τους/τις αρμόδιους/ες καθηγητ(ρι)ές. Στις προφορικές εξετάσεις της Σχολής μας, και μάλιστα σε μαθήματα όλων των Τομέων, έχει διαπιστωθεί αναντιστοιχία των ερωτήσεων ανάμεσα στους/στις εξεταζόμενους/ες φοιτητ(ρι)ές. Πολλές φορές μάλιστα τίθεται μονάχα μια ερώτηση με το εξής περιεχόμενο: “Τί έχετε να προσθέσετε; Ποια είναι η άποψή σας για τα προαναφερθέντα;” Είναι σαφές ότι η ως άνω μορφή εξέτασης δεν έχει τα απαιτούμενα κριτήρια πληρότητας και αντικειμενικότητας. Μια ερώτηση δεν είναι σε καμία περίπτωση επαρκής για να βαθμολογηθεί ένας/μία φοιτητής/τρια. Έχουν καταγραφεί επίσης υποτιμητικά ή μειωτικά σχόλια εις βάρος φοιτητ(ρι)ών που εξετάζονταν προφορικά λόγω της επίδοσής τους, ενώ επίσης οι ερωτήσεις δεν εμφανίζουν μια διαβάθμιση δυσκολίας, ώστε να υπάρχει επαρκής και συνολική επισκόπηση της διδαχθείσας ύλης.

Η σημαντικότερη αυθαιρεσία στη διαδικασία αυτή είναι ότι δεν δύναται να υπάρξει έλεγχος ή αιτιολόγηση της βαθμολογίας στις προφορικές εξετάσεις. Όπως γνωρίζετε καλύτερα και από εμάς, στις προφορικές εξετάσεις των πανεπιστημίων της Ευρώπης οι απαντήσεις των εξεταζομένων καταγράφονται (έστω περιληπτικά) είτε από τον εξεταστή είτε από επιστημονικό βοηθό του και βρίσκονται στη διάθεση των εξεταζομένων για την επαρκή αιτιολόγηση του βαθμού που έλαβαν. Στη Σχολή μας δυστυχώς το δικαίωμα ακρόασης των φοιτητ(ρι)ών, τόσο στις γραπτές όσο και τις προφορικές εξετάσεις, έχει ουσιαστικά καταργηθεί, γεγονός το οποίο συνιστά σοβαρή πλημμέλεια της διαδικασίας των εξετάσεων. Έχει υπάρξει ρητή καταγραφή-παραδοχή του φαινομένου αυτού από τους ίδιους τους/τις εξεταστ(ρι)ές, καθώς στην ερώτηση φοιτητ(ρι)ών για τον βαθμό που έλαβαν η απάντηση ήταν ότι δεν είναι δυνατό να υπάρξει εξήγηση, αφού δεν υπήρξε καμία καταγραφή των απαντήσεων. Στη διαδικασία της εξ αποστάσεως φοίτησης, όπου η διά ζώσης άμεση επικοινωνία μεταξύ φοιτητ(ρι)ών και καθηγητ(ρι)ών εμφανίζεται αδύνατη, δεν είναι επιτρεπτό τα emails των φοιτητ(ρι)ών να μένουν επί μακρόν αναπάντητα και να μην υπάρχει έτσι καμία πλέον δυνατότητα όχι μόνο ακρόασης, αλλά και απλής επικοινωνίας.

Να επισημανθεί στο πλαίσιο αυτό ότι ακόμη και στις εξετάσεις του Εαρινού Εξαμήνου 2019-2020, και σε μαθήματα που εξετάστηκαν με φυσική παρουσία στον χώρο της Σχολής, επίδειξη των γραπτών και παροχή εξηγήσεων ως προς τον βαθμό ουδέποτε υπήρξε, με απλή επίκληση των υγειονομικών συνθηκών. Πώς ήταν άραγε δυνατή η διοργάνωση εξετάσεων διά ζώσης αλλά η επίδειξη γραπτών κατέστη αδύνατη υπό τις αυτές συνθήκες; Εφόσον κατέστη αδύνατη για υγειονομικούς λόγους η επίδειξη με φυσική παρουσία, για ποιους λόγους δεν κατέστη δυνατή μέσω ηλεκτρονικών μέσων; Δεν θεωρούμε ότι προκύπτουν σοβαρά κωλύματα για τη διεξαγωγή ηλεκτρονικής επίδειξης γραπτών, αφού την αυτή μορφή έχει λάβει πλέον η όλη εκπαιδευτική και εξεταστική διαδικασία. Κρίνεται εύλογο να θεωρούνται πρόσφορα τα ηλεκτρονικά μέσα για τη διδασκαλία και την εξέταση, αλλά όχι για την επίδειξη των γραπτών και την αιτιολόγηση των βαθμών; Είναι νομικώς αναγκαίο να ευρεθεί ένας αποτελεσματικός και θεσμοθετημένος τρόπος εξήγησης του βαθμού και ακρόασης των φοιτητ(ρι)ών μετά την εξέταση και πριν την τελική ανάρτηση της βαθμολογίας. Η αναβάθμιση του επιπέδου των σπουδών της Σχολής μας είναι ένα αίτημα που βρίσκει απολύτως σύμφωνους και εμάς τους/τις φοιτητ(ρι)ές, και ευκαταίω θα ήταν να εκκινήσει από τόσο θεμελιώδη ζητήματα, κατά το πρότυπο των καλύτερων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων της Ευρώπης, στα οποία πολλοί καθηγητ(ρι)ές μας έχουν φοιτήσει.

Είναι αξιοσημείωτο ότι ήδη σε Επίσημη Έκθεση Εξωτερικής Αξιολόγησης της Νομικής Σχολής του ΕΚΠΑ, η οποία εξεδόθη του 2013¹ και είναι διαθέσιμη στην ιστοσελίδα της Σχολής, διαπιστώνονται

¹ σελίδα 11 της Έκθεσης Εξωτερικής Αξιολόγησης, η οποία είναι διαθέσιμη στην:

https://www.law.uoa.gr/fileadmin/depts/law.uoa.gr/www/uploads/Sxoli/Final-Report_Athens-Law-External-Evaluation.pdf?fbclid=IwAR3ttlM4PvxDXmd2YhRWtu3HAtn3q7XrZN31p0nsev6NyzxksUyDI0rZFs8

τα αυτά προβλήματα αναφορικά με τις εξετάσεις. Ενδεικτικώς αναφέρεται ότι: “Η δυνατότητα πρόσβασης στο γραπτό πολλές φορές δίνεται στον ενδιαφερόμενο πάρα πολύ αργά, ενίοτε δε μερικές μόνο μέρες πριν τις επαναληπτικές εξετάσεις. Σκόπιμο είναι να θέσει η Σχολή υποχρεωτικές προθεσμίες εντός των οποίων πρέπει όλες οι βαθμολογίες να δημοσιευθούν και επίσης ενιαίο διάστημα(π.χ. μια συγκεκριμένη εβδομάδα), κατά το οποίο μπορούν οι φοιτητές να λάβουν γνώση. Το διάστημα αυτό θα πρέπει να είναι γνωστό εκ των προτέρων. Κατά τους φοιτητές ως επί το πλείστον η βαθμολογία δεν είναι αιτιολογημένη. Θεσμοθετημένο δικαίωμα για αίτηση επαναξιολόγησης δεν υπάρχει(ή τουλάχιστον δεν το γνωρίζουν οι φοιτητές), η επαναξιολόγηση έγκειται στη διακριτική ευχέρεια των καθηγητών... Προτείνεται η υποχρεωτική αιτιολόγηση της βαθμολογίας κάθε γραπτού και η θεσμοθέτηση του δικαιώματος επαναξιολόγησης”.

7. Αναντιστοιχία διδασκαλίας-εξέτασης και η χρήση του κειμένου του νόμου

Σε πολλά μαθήματα εντοπίζεται μια αναντιστοιχία της διδασκαλίας σε σχέση με την εξέταση. Ενώ η διδασκαλία επικεντρώνεται στην επίλυση πρακτικών ζητημάτων, συχνότερα από ποτέ ερωτώνται αποκλειστικά θεωρητικές ερωτήσεις, οι οποίες μάλιστα συχνότατα δεν έχουν αναφερθεί στα μαθήματα. Προς την ίδια αναντιστοιχία κινούνται και οι εξετάσεις και ως προς το περιεχόμενο της διδασκίας και εξεταστέας ύλης. Δεδομένου ότι η διανομή συγγραμμάτων είναι δυσχερέστερη εν συγκρίσει με το παρελθόν και δεν έγκειται στην ευχέρεια των φοιτητρι(ρι)ών το πότε θα παραλάβουν τα συγγράμματα, είναι απολύτως σκόπιμο οι εξετάσεις να βασίζονται κατά κύριο λόγο σε όσα έχουν ειπωθεί εντός μαθήματος και όχι αποκλειστικά στα ογκώδη και εκτενή διδακτικά εγχειρίδια.

Μάλιστα, μολονότι στις παραδόσεις τονίζεται ότι θα επιτρέπεται η χρήση κώδικα (όπου κρίνεται απαραίτητο), παρατηρούμε ότι σε ελάχιστες περιπτώσεις έγινε εν τέλει επιτρεπτή. Αλλωστε, ο πρακτικός και κριτικός χαρακτήρας του αντικειμένου της νομικής επιστήμης δεν επιτρέπει τη στείρα απομνημόνευση άρθρων του κώδικα. Εκφράζουμε τον προβληματισμό αν στο σύνολο της νομικής

εξεταστέας ύλης. Δεδομένου ότι η διανομή συγγραμμάτων είναι δυσχερέστερη εν συγκρίσει με το παρελθόν και δεν έγκειται στην ευχέρεια των φοιτητ(ρι)ών το πότε θα παραλάβουν τα συγγράμματα, είναι απολύτως σκόπιμο οι εξετάσεις να βασίζονται κατά κύριο λόγο σε όσα έχουν ειπωθεί εντός μαθήματος και όχι αποκλειστικά στα ογκώδη και εκτενή διδακτικά εγχειρίδια.

Μάλιστα, μολονότι στις παραδόσεις τονίζεται ότι θα επιτρέπεται η χρήση κώδικα (όπου κρίνεται απαραίτητο), παρατηρούμε ότι σε ελάχιστες περιπτώσεις έγινε εν τέλει επιτρεπτή. Άλλωστε, ο πρακτικός και κριτικός χαρακτήρας του αντικειμένου της νομικής επιστήμης δεν επιτρέπει τη στείρα απομνημόνευση άρθρων του κώδικα. Εκφράζουμε τον προβληματισμό αν στο σύνολο της νομικής σταδιοδρομίας μας (η οποία χαρακτηρίζεται από συχνότατες μεταβολές του ρυθμιστικού πλαισίου) θα μας αποβεί ποτέ χρήσιμη αυτή η συγκεκριμένη εξάσκηση της μνημονικής ικανότητας. Θεωρούμε αυτονόητο ότι στο νομικό επάγγελμα η χρήση του κειμένου του νόμου είναι απαραίτητη και δεν αντικαθίσταται από την ικανότητα αποστήθισης. Ο νομικός είναι αναγκαίο να δύναται να ερμηνεύει τον νόμο και όχι να τον απομνημονεύει. Κατά ταύτα, Θεωρούμε απαραίτητο το βάρος να δοθεί στην ερμηνεία του νόμου κατά την προετοιμασία των εξετάσεων και όχι στη γνώση του κειμένου όλων των διατάξεων της νομοθεσίας, μια ικανότητα άλλωστε που δεν ανταποκρίνεται στη νομική πράξη, και μάλλον προσιδιάζει στη φιλολογία παρά στη νομική.

8. Η εξέταση των φοιτητ(ρι)ών ΑΜΕΑ

Η εξέταση επιπλέον των φοιτητ(ρι)ών ΑΜΕΑ είναι ένα κρίσιμο ζήτημα δικαιοσύνης, στο οποίο οφείλουμε να σας επιστήσουμε την προσοχή. Είναι αυτονόητο ότι οι φοιτητ(ρι)ές αυτοί, εφόσον φυσικά το επιθυμούν, πρέπει να εξετάζονται ξεχωριστά. Τα παιδιά αυτά δοκιμάζονται από την πανδημία περισσότερο από ποτέ. Συνεπώς, πρέπει να διασφαλιστεί ότι θα μπορούν να αποδώσουν χωρίς άγχος και με απόλυτη προστασία της προσωπικότητάς τους. Προτείνουμε στην εξέταση των φοιτητ(ρι)ών να παρίσταται και ένα συγγενικό τους πρόσωπο, το οποίο θα τους βοηθά και με τη χρήση του Η/Υ.

Η ισότιμη μεταχείρισή τους είναι ζήτημα νομικού και ηθικού πολιτισμού. Μεταχείριση, που σταθμίζει τις ιδιαιτερότητες του κάθε ατόμου και δεν τις εξισώνει αυθαίρετα. Προς την ίδια κατεύθυνση εξάλλου αποσκοπεί η καταγραφή πρακτικών από τις εξετάσεις. Συχνά, πολλοί/ες φοιτητ(ρι)ές ΑΜΕΑ κρίνονται πολλάκις επανεξεταστέοι/ες. Είναι απολύτως απαραίτητο το διδακτικό προσωπικό να τους

βοηθήσει να καλύψουν τα γνωστικά κενά τους, για τα οποία γνωρίζουμε ότι καταβάλλουν πολλαπλάσια προσπάθεια.

βοηθήσει να καλύψουν τα γνωστικά κενά τους, για τα οποία γνωρίζουμε ότι καταβάλλουν πολλαπλάσια προσπάθεια.

9. Επίλυση σοβαρών τεχνικών προβλημάτων και το πρόβλημα της επανεξέτασης

Τέλος, κατά την διεξαγωγή της γραπτής εξέτασης ορισμένων μαθημάτων, παρουσιάστηκαν σοβαρά τεχνικά προβλήματα (π.χ. υπερφόρτωση της πλατφόρμας του Webex λόγω της ταυτόχρονης διεξαγωγής της εξ αποστάσεως ορκωμοσίας / ταυτόχρονη είσοδος μεγάλου αριθμού εξεταζόμενων στο meeting, προκειμένου να χωριστούν σε υποομάδες με αποτέλεσμα επίσης την υπερφόρτωση της πλατφόρμας/ μη λειτουργία του server επί δύο ημέρες λόγω διακοπής του ρεύματος στην Πανεπιστημιούπολη), για τα οποία πιστεύουμε ότι χρειάζεται να εξεταστεί εκτενέστερα η εύρεση μιας ικανοποιητικής λύσης, όπως είναι αυτή της αναβάθμισης των σχετικών υποδομών του Πανεπιστημίου ή τουλάχιστον ενός καλύτερου προγραμματισμού, ώστε να μην συμπίπτουν οι διαφορετικές διαδικασίες (π.χ. ορκωμοσία και διεξαγωγή εξέτασης). Καταλαβαίνουμε ότι μια ποιοτική αναβάθμιση των παραπάνω αναφερθέντων, μπορεί να μην είναι οικονομικοτεχνικά πάντοτε εφικτή και σίγουρα για την υλοποίηση της χρειάζεται να συνδράμουν και οι αρμόδιοι φορείς, αλλά δεν μπορεί το βάρος των τεχνικών δυσκολιών να το επωμίζονται αποκλειστικά οι φοιτη(ρι)ές. Στο παράδειγμα της επανεξέτασης της Διοικητικής Δικονομίας, είναι πρωτοφανές το πανεπιστήμιο να μην διαθέτει μια γεννήτρια για να θωρακίσει τον server του ΕΚΠΑ. Εξαιτίας αυτής της αυτονόητης τεχνικής έλλειψης, η εξέταση των μαθημάτων και το τρέχον εξάμηνο καθυστέρησαν επιπλέον.

Αλλά και σε περιπτώσεις, όπως αυτή της εξέτασης του μαθήματος του Δικαίου των Εμπορικών Εταιριών και του Εμπορικού Δικαίου Ι-Αξιογράφων, υπήρξαν τεχνικά προβλήματα από την πλευρά των φοιτη(ρι)ών (όπως η προσωρινή διακοπή του ίντερνετ ή η μη δυνατότητα τους να δουν την άσκηση), χωρίς βέβαια να συντρέχει δική τους υπαιτιότητα. Μιλώντας συγκεκριμένα για τις Εταιρίες, ενώ ήταν δυνατή η εξέταση τους στις αμέσως επόμενες υποομάδες την ίδια ημέρα, επιλέχθηκε να εξεταστούν σε μεταγενέστερο χρόνο (μια εβδομάδα αργότερα) και μάλιστα με διαφορετικό τρόπο εξέτασης (προφορικά αντί για γραπτά). Η λύση αυτή κρίθηκε ως προσφορότερη, δεδομένου ότι ήταν αρκετοί οι φοιτη(ρι)ές που είχαν το συγκεκριμένο πρόβλημα. Αν λάβουμε όμως υπόψη ότι υπήρχε και η εναλλακτική της εξέτασης τους στις αμέσως επόμενες υποομάδες, ίσως θα έπρεπε να υπερισχύσει αυτή η λύση, που δε θα είχε ως αποτέλεσμα την αναβολή της εξέτασης για ορισμένους συμφοιτη(ρι)ές μας, των οποίων η εξεταστική έχει παραταθεί ήδη μέχρι τα μέσα του Μάρτη (η πρώτη αναβολή αφορούσε το σύνολο των φοιτη(ρι)ών λόγω διακοπής του ρεύματος κατά την ημέρα 16/2 λόγω σφοδρής χιονόπτωσης). Αλλά και στο παράδειγμα του Εμπορικού Ι-Αξιογράφων, εκτός από το ότι προγραμματίστηκε η επανεξέταση σε αρκετά μεταγενέστερο χρονικό σημείο σε σχέση με την αρχικώς καθορισμένη, επιλέχθηκε διαφορετικός τρόπος εξέτασης (προφορικά αντί για γραπτά). Παρά την γνωστοποίηση εκ μέρους των καθηγη(ρι)ών της δυνατότητας συμμετοχής σε επαναληπτική προφορική εξέταση, για τους φοιτητές που αντιμετωπίζουν τεχνικά προβλήματα, κρίνεται ανεπιεικής η μεταβολή της μορφής της εξέτασης (από γραπτά σε προφορικά).

Αιτούμαστε:

1. Την έγκαιρη ανακοίνωση του πλήρους Προγράμματος, το οποίο θα περιγράφει τον τρόπο και την ακριβή ημερομηνία εξέτασης κάθε επιμέρους μαθήματος.

2. Να συνταχθεί Πρωτόκολλο για την διενέργεια των προφορικών εξετάσεων είτε από την Κοσμητεία είτε από τους Τομείς. Στο Πρωτόκολλο αυτό πρέπει να καθορίζονται οι γενικοί κανόνες που θα διέπουν τις προφορικές εξετάσεις (ενδεικτικά): ο αριθμός των

καθηγητ(ρι)ών-εξεταστ(ρι)ών, ο αριθμός των ερωτήσεων στους/στις φοιτητ(ρι)ές, η καταγραφή των απαντήσεων χάριν πληρέστερης δικαιολόγησης του βαθμού προαγωγής, ο καθορισμός θεμάτων ίδιας δυσκολίας μεταξύ των διαφόρων κλιμακίων και διαβαθμισμένης στο πλαίσιο της εξατομικευμένης εξέτασης των φοιτητ(ρι)ών.

3. Να υπάρξει ειδική μέριμνα για την εξέταση των φοιτητ(ρι)ών ΑΜΕΑ.
4. Η εξέταση να βασίζεται στα διδαχθέντα και στο αναρτηθέν υλικό εντός μαθήματος για όλους/όλες τους/τις φοιτητ(ρι)ές
5. Να γίνει υποχρεωτική η χρήση του κειμένου του νόμου κατά τη διάρκεια των εξετάσεων.
6. Οι επαναληπτικές εξετάσεις να μην έχουν μεγάλη χρονική απόσταση από την κύρια εξέταση αλλά να διεξάγονται, ει δυνατόν, την ίδια ημέρα και με την αρχικώς καθορισμένη μορφή εξέτασης.
7. Με το πέρας της γραπτής εξέτασης ενός μαθήματος, την άμεση ανάρτηση ενδεικτικών απαντήσεων για την καλύτερη κατανόηση εκ μέρους των φοιτητ(ρι)ών της πληρότητας των απαντήσεων επί των τιθέμενων ζητημάτων. Το αίτημα για την χρονική εγγύτητα της ανάρτησης τους σε σχέση με την ημερομηνία εξέτασης κρίνεται ουσιώδες, καθώς με την πάροδο των ημερών, είναι λογικό ο εξεταζόμενος να μην έχει την ίδια δυνατότητα να θυμάται το περιεχόμενο των απαντήσεών του.

10. Ανησυχίες περί του νέου τρόπου υπολογισμού των ECTS

Επιπλέον προβληματισμό εγείρει το περιεχόμενο του νέου Κανονισμού σπουδών ως προς τον νέο τρόπο υπολογισμού μέσου όρου για τη λήψη πτυχίου και τις δηλώσεις μαθημάτων. Συγκεκριμένα, ο νέος τρόπος υπολογισμού βάσει πιστωτικών μονάδων ECTS φαίνεται να διαμορφώνει επί το δυσμενέστερο τον μέσο όρο της μεγαλύτερης μερίδας των φοιτητ(ρι)ών. Δεδομένου του γεγονότος ότι το νέο σύστημα είναι αρκετά πολυπλοκότερο(5 επίπεδα πιστωτικών μονάδων) έναντι του προηγούμενου που βασιζόταν σε 2 συντελεστές(1,5 και 2), το αποτέλεσμα κρίνεται ανεπιεικές. Παραδείγματος χάριν, το υποχρεωτικό μάθημα “Οικογενειακό Δίκαιο” βαθμολογούνταν βάσει συντελεστή 1,5 με το παλαιό σύστημα

10. Ανησυχίες περί του νέου τρόπου υπολογισμού των ECTS

Επιπλέον προβληματισμό εγείρει το περιεχόμενο του νέου Κανονισμού σπουδών ως προς τον νέο τρόπο υπολογισμού μέσω όρου για τη λήψη πτυχίου και τις δηλώσεις μαθημάτων. Συγκεκριμένα, ο νέος τρόπος υπολογισμού βάσει πιστωτικών μονάδων ECTS φαίνεται να διαμορφώνει επί το δυσμενέστερο τον μέσο όρο της μεγαλύτερης μερίδας των φοιτητριών. Δεδομένου του γεγονότος ότι το νέο σύστημα είναι αρκετά πολυπλοκότερο (5 επίπεδα πιστωτικών μονάδων) έναντι του προηγούμενου που βασιζόταν σε 2 συντελεστές (1,5 και 2), το αποτέλεσμα κρίνεται ανεπιεικές. Παραδείγματος χάριν, το υποχρεωτικό μάθημα “Οικογενειακό Δίκαιο” βαθμολογούνταν βάσει συντελεστή 1,5 με το παλαιό σύστημα υπολογισμού μέσω όρου, ενώ με το νέο σύστημα βάση υπολογισμού αποτελούν 6 πιστωτικές μονάδες οι οποίες πολλαπλασιάζονται με τον βαθμό της επίδοσης στην εξέταση. Συγκριτικά, το επίσης υποχρεωτικό μάθημα «Εφαρμογές Πολιτικής Δικονομίας» είχε ως βάση συντελεστή 1,5, ενώ με το νέο σύστημα υπολογισμού ο βαθμός της φοιτητικής επίδοσης πολλαπλασιάζεται με 4 πιστωτικές μονάδες (με μέγιστο το 8).

Επιπρόσθετα, κρίνεται ουσιώδες να τεθεί και το ζήτημα της μειωμένης επιρροής των μαθημάτων επιλογής στη διαμόρφωση του Μ.Ο. καθώς ενώ με το προηγούμενο σύστημα είχαν συντελεστή 1,5, ενώ με βάση το νέο, τα μαθήματα επιλογής αντιστοιχούν σε 4 ECTS. Για να αποτυπωνόταν στη βαθμολογία αντίστοιχη επιρροή θα χρειαζόταν τα μαθήματα επιλογής να αντιστοιχούν σε 6 ECTS. Η επίπτωση μπορεί φαινομενικά να παρουσιάζεται αμελητέα, έχει όμως σημασία για τους/τις φοιτητριές, καθώς γίνεται λόγος για 10 μαθήματα (και όχι 1) των οποίων η βαρύτητα μειώνεται στη διαμόρφωση του βαθμού πτυχίου.

Παρατηρείται λοιπόν ότι οι φοιτητριές εξετάστηκαν σε μαθήματα έχοντας υπόψη ένα σύστημα υπολογισμού μέσω όρου, το οποίο διαφοροποιείται σημαντικά σύμφωνα με τον νέο κανονισμό σπουδών. Ιδιαίτερα αν ληφθεί υπόψη ότι το προσωπικό πεδίο εφαρμογής της νέας ρύθμισης περιλαμβάνει φοιτητριές που πληροφορήθηκαν την αλλαγή στο τρίτο έτος των σπουδών τους, έχοντας ήδη εξεταστεί σε μαθήματα που συγκεντρώνουν εξαιρετικά μεγάλο αριθμό πιστωτικών μονάδων (μαθήματα 2 πρώτων

ετών), η αλλαγή είναι πέρα από αιφνίδια και άδικη. Ο άδικος χαρακτήρας συνάγεται και από την προσβολή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των φοιτητριών, ότι δηλαδή οι επιδόσεις τους από την έναρξη ως το πέρας των σπουδών τους θα αξιολογούνται με το αρχικά προβλεπόμενο σύστημα και υπό τις αυτές συνθήκες.

Οι δε συνθήκες στο διάστημα αυτό μόνο αμετάβλητες και προβλέψιμες δεν μπορούν να χαρακτηριστούν. Πέρα από την απόφαση του σώματος των καθηγητ(ρι)ών να απαγορευθεί η εκ μέρους των εξεταζομένων θέση ρητρών προβιβάσιμου βαθμού επί των γραπτών ή προφορικών επιδόσεων και της περιορισμένης δυνατότητας αναβαθμολογήσεων(μόλις 6 μαθήματα εκ των 41), η νέα πραγματικότητα που έχει διαμορφωθεί λόγω της πανδημίας του κορωνοϊού έχει επηρεάσει και σε μεγάλο βαθμό τις επιδόσεις στις εξετάσεις. Αφενός η εκ βάθρων μεταβολή του τρόπου εξέτασης υποχρεωτικών -και κατά βάση υψηλού συντελεστή/ πιστωτικών μονάδων- μαθημάτων, κα αφετέρου η ελλιπής ή αδύνατη πρόσβαση σε ακαδημαϊκό υλικό (βιβλιοθήκες, τράπεζες νομικών πληροφοριών κ.ο.κ.) σε συνδυασμό με την ψυχολογική πίεση που βιώνει το σύνολο των φοιτητ(ρι)ών, δυσχεραίνουν σε μεγάλο βαθμό την πασχίζουσα προσπάθεια διατήρησης του βέλτιστου δυνατού μέσου όρου.

Συνεπώς, τόσο η επί το δυσμενέστερο διαφοροποίηση του τρόπου υπολογισμού μέσου όρου όσο και η ανατροπή των δεδομένων αναφορικά με την εκπαιδευτική και εξεταστική διαδικασία, θέτουν προσκόμματα στην ευόδωση των επίμοχθων προσπαθειών των φοιτητ(ρι)ών.

11. Δυνατότητα δήλωσης 14 μαθημάτων ανεξαρτήτως περιόδου

Κρίνεται σημαντικό, στο σημείο αυτό, να τεθεί το ζήτημα της άρνησης των καθηγητ(ρι)ών να επιτρέψουν την διεξαγωγή επί πτυχίω εξεταστικής και στους/στις φοιτητ(ρι)ές 8ου εξαμήνου. Παρά το γεγονός ότι υπάρχει πρόβλεψη από τον Κανονισμό σπουδών από το 2017, καθίσταται σαφές ότι δεδομένων των εξαιρετικών συνθηκών που προέκυψαν λόγω του κορωνοϊού και της μεταβολής του τρόπου εξέτασης σχεδόν του συνόλου των μαθημάτων του προγράμματος σπουδών της σχολής, να μην χορηγηθεί η συγκεκριμένη διευκόλυνση στους/στις φοιτητ(ρι)ές του 8ου εξαμήνου θα ήταν ανεπιεικές. Είναι σημαντικό ότι σε κάθε περίπτωση έχουν την δυνατότητα να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους (με το πέρας του εαρινού εξαμήνου) και μια τέτοια ρύθμιση ενδέχεται να τους εμποδίσει από το να πετύχουν το στόχο τους με ό,τι αυτό συνεπάγεται (αργοπορία εξόδου στην αγορά εργασίας, επέκταση του χρόνου μίσθωσης ακινήτου, δυσχέρειες στην κατάθεση αιτήσεων για συμμετοχή σε μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών κλπ). Διαφαίνεται με τον τρόπο αυτό ότι η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη των φοιτητ(ρι)ών σε μια πάγια τακτική κλονίζεται έτι περαιτέρω. Οι ευρισκόμενοι στο 8ο εξάμηνο των σπουδών τους τίθενται προ εκπλήξεως, καθώς καλούνται να αναδιαρθρώσουν τον προσωπικό τους προγραμματισμό αναφορικά με τη λήψη πτυχίου και με τα αμέσως συνδεόμενα ζητήματα.

Αιτούμαστε:

1. Την έναρξη ισχύος της ρύθμισης περί αλλαγής του νέου τρόπου υπολογισμού μέσου όρου για τους/τις φοιτητ(ρι)ές που εισήχθησαν στη Σχολή, αφότου ανακοινώθηκε επισήμως ο νέος Κανονισμός Σπουδών, δηλαδή για τους εισαχθέντες το ακαδημαϊκό έτος 2019-2020, και, επικουρικά, την αναστολή εφαρμογής της ρύθμισης περί αλλαγής του τρόπου υπολογισμού μέσου όρου για όσους/όσες φοιτητ(ρι)ές περατώσουν τις σπουδές τους μέχρι και την εξεταστική περίοδο του Σεπτεμβρίου 2021 δυνάμει ιδίως των επειγουσών συνθηκών της τρέχουσας πανδημίας.
2. Την θέση σε ισχύ εκ νέου του συστήματος ελέγχου προβιβάσιμου βαθμού (ρήτρες) καθολικά (και όχι με βάση τη διακριτική ευχέρεια ορισμένων καθηγητ(ρι)ών) ώστε να μην αποθαρρύνεται η διάθεση των φοιτητ(ρι)ών να βελτιώσουν την απόδοσή τους σε ένα μάθημα (και συνεπώς και τον μέσο όρο τους) αλλά και να κατανοήσουν σε μεγαλύτερο βαθμό ένα γνωστικό αντικείμενο.

-
3. Την αναγνώριση των φοιτητ(ρι)ών του 8ου εξαμήνου ως επί πτυχίω, ώστε να τους παρασχεθεί η δυνατότητα δήλωσης έως δεκατεσσάρων (14) μαθημάτων, τόσο εαρινού όσο και χειμερινού εξαμήνου, ώστε να μην προκύψει διάψευση της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των φοιτητ(ρι)ών του 8ου εξαμήνου σχετικά με τη δυνατότητα δήλωσης των παραπάνω μαθημάτων κατά το τρέχον ακαδημαϊκό εξάμηνο.

Καταληκτικά, **καλούμε σε ανοιχτή συζήτηση με την Κοσμήτορα κ. Χριστακάκου**, αναφορικά με τα παραπάνω εκτιθέμενα ζητήματα και αιτούμαστε να μας παρέχονται από την σχολή τα κατάλληλα μέσα για την ομαλή διεξαγωγή των Γ.Σ. του Φ.Σ., για όσο διαρκούν οι ιδιαίτερες συνθήκες της πανδημίας. (πλάτφορμα που χρησιμοποιείται για την διεξαγωγή των μαθημάτων, η οποία έχει διευρυμένη χωρητικότητα) .